

Брюксел, 7 март 2025 г.
(OR. en)

6463/25

SOC 91
EMPL 63
EDUC 49
MI 121
COMPET 124
JAI 285
GENDER 23

ПРИДРУЖИТЕЛНО ПИСМО

От: Генералния секретар на Европейската комисия, подписано от
г-жа Martine DEPREZ, директор

Дата на получаване: 6 март 2025 г.

До: Г-жа Thérèse BLANCHET, генерален секретар на Съвета на
Европейския съюз

№ док. Ком.: COM(2025) 90 final

Относно: СЪОБЩЕНИЕ НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ,
СЪВЕТА, ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН
КОМИТЕТ И КОМИТЕТА НА РЕГИОНИТЕ
Съюз на уменията

Приложено се изпраща на делегациите документ COM(2025) 90 final.

Приложение: COM(2025) 90 final

Брюксел, 5.3.2025 г.
COM(2025) 90 final

**СЪОБЩЕНИЕ НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, СЪВЕТА,
ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТА
НА РЕГИОНИТЕ**

Съюз на уменията

Съюз на уменията

Конкурентната сила на Европа са нейните граждани. Нашият човешки капитал е от ключово значение за просперитета на ЕС, неговата икономическа устойчивост и уникална социална пазарна икономика. Той има решаваща роля за увеличаване на растежа на производителността, за повишаване на конкурентоспособността и иновативността на нашите промишлени отрасли, за привличане на допълнителни инвестиции, както и за динамичен единен пазар и повишена икономическа сигурност. Поставянето на хората на първо място и инвестирането в умения се изплащат многократно. В контекста на световната конкуренция за таланти и намаляващото население в трудоспособна възраст в ЕС конкурентоспособността на Европа разчита на ориентирани към бъдещето умения, които допринасят за икономическото, социалното и териториалното сближаване. Човешкият капитал е също така от съществено значение за насърчаване на готовността и сигурността в настоящата геополитическа ситуация.

За да бъде конкурентоспособен и подготвен за бъдещето, ЕС трябва да подкрепя и подготвя своите граждани с уменията и компетентностите, необходими за успех в ученето, работата и живота, както се подчертава в компаса за конкурентоспособността на ЕС¹. Социалната пазарна икономика на Европа със силния си фундамент в образованието, обучението, научните изследвания, иновациите и демокрацията може да служи като солидна основа.

1. В какво се състои проблемът: необходимост от повече и по-добри умения

Съюзът на уменията² има за цел да подкрепи развитието на качествени, приобщаващи и гъвкави системи за образование, обучение и умения с цел повишаване на конкурентоспособността на ЕС. В този контекст подобреното определяне на необходимите умения на равнището на ЕС ще бъде от ключово значение за ефективните и целенасочени политики.

Недостигът и празнотите на умения, недостатъчната скорост на трансформация и разпокъсаното и неефективно управление възпрепятстват конкурентоспособността на ЕС, както се подчертава в докладите на Драги³, Лета⁴ и Нийнисьто⁵. Те са пречка за растежа на производителността и иновациите, като възпрепятстват усилията за декарбонизация и цифровизация.

1.1 Недостиг и празноти на умения

В Европа е недостатъчен броят на квалифицираните завършили висше образование и професионално образование и обучение, както и не се дава възможност на достатъчен брой хора да повишават квалификацията си или да се преквалифицират през целия си професионален живот. Освен това в световната конкуренция за таланти Европа изпитва трудности в това да се превърне в привлекателна дестинация. Недостигът на умения е често

¹ [Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Европейския съвет, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите, Компас за конкурентоспособността на ЕС \(COM\(2025\) 30 final\)](#).

² Уменията следва да се разбират в широк смисъл в рамките на цялото съобщение. Това обхваща умения, знания и компетентности за живота, далеч надхвърлящи уменията, необходими на пазара на труда.

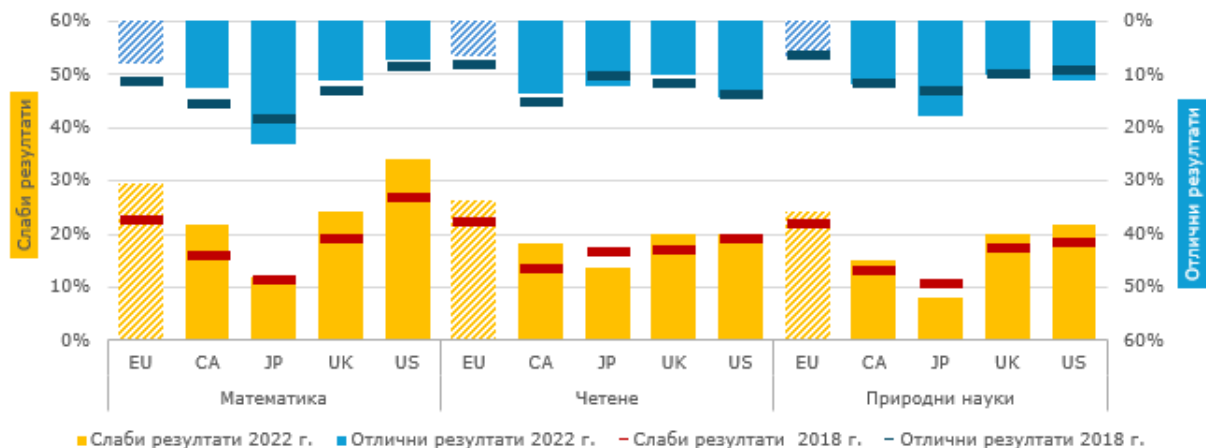
³ „Бъдещето на европейската конкурентоспособност“, доклад на Марио Драги.

⁴ „Нещо много повече от пазар — Скорост, сигурност, солидарност — Създаване възможности на единния пазар за постигане на устойчиво бъдеще и просперитет за всички граждани на ЕС“, доклад на Енрико Лета.

⁵ „Заедно в по-голяма безопасност: укрепване на гражданската и военната готовност и готовност на Европа“, доклад на Саули Нийнисьто, бивш президент на Република Финландия, в качеството му на специален съветник на председателя на Европейската комисия.

по-остър в по-слабо развитите, отдалечените и най-отдалечените региони. Хората с увреждания или с мигрантски произход се сблъскват с допълнителни пречки при развиването на уменията си, което води до неизползван потенциал на работната сила в ЕС.

Като се започне от училището: Европа изостава по отношение на основните умения. Постиженията на 15-годишните по математика, четене и точни науки са намалели, с което продължава низходящата тенденция, както се вижда от последните данни на PISA⁶. По подобен начин почти половината от младите хора в Европа нямат основни цифрови умения.

Източник: Европейска комисия, 2024 г.: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/d9d9adad-c71b-11ee-95d9-01aa75ed71a1/language-bg>

В професионалното образование и обучение: професионалното образование и обучение (ПОО) традиционно е път към качествени работни места и пълноценна кариера в професии със средна квалификация. Търсенето на професионални квалификации е голямо, особено там, където е траен острият недостиг на работна ръка⁷. Зелените умения са сред многото така необходими умения, изградени чрез ПОО, и са от ключово значение за успеха на екологичния преход и кръговата икономика. Като цяло от професиите с най-изразен недостиг на работна ръка в ЕС две трети са занаятчийски професии, които обикновено изискват професионално образование и обучение⁸. Недостигът в тези области и в други ключови сектори, като селското стопанство и рибарството, може дори да се влоши, тъй като делът на младите работници (на възраст под 30 години) в тези професии е нисък, което изостря необходимостта от приемственост между поколенията.

Във висшето образование: повече от половината от новите работни места до 2035 г. ще бъдат във висококвалифицираните професии. Европа обаче не развива достатъчно таланти, които са висококвалифицирани. Необходимо е Европа да инвестира и подкрепя обединяването на ресурси във висшето образование, за да се увеличи достъпът до иновации, авангардни знания

⁶ В доклада от проучването на PISA от 2022 г. се очертават влошаването на образователните резултати и задълбочаването на неравенството.

⁷ Доклад на EURES относно недостига и излишъка на работна ръка за 2023 г.: <https://www.ela.europa.eu/en/publications/labour-shortages-and-surpluses-europe-2023>.

⁸ Нарастващите празноти на умения също е проблем, който трябва да бъде решен с оглед опазването на културното наследство.

и умения на високо равнище, включително чрез съвместни учебни програми в рамките на алианси на висши училища, като например алианси на европейски университети.

Продължение на равнището на възрастните: повишаването на квалификацията и преквалификацията ще бъдат от съществено значение през целия живот и кариера на хората, но всеки пети възрастен се сблъсква с трудности при четенето и писането⁹, а по-малко от 40 % от възрастното население участва в образование или обучение¹⁰, което е далеч под целта от 60 %, определена за 2030 г. Този дял е много по-нисък сред нискоквалифицираните възрастни (18,4 %). Почти половината от възрастното население няма основни цифрови умения, въпреки че повече от 90 % от работните места ги изискват¹¹. Времеви ограничения, финансовите съображения, отговорностите за полагане на грижи и мотивацията са някои от пречките, които възпрепятстват възрастните да участват в по-нататъшно учене.

Неравенство между половете: въпреки че като цяло повече млади жени, отколкото мъже, завършват висше образование, броят на мъжете е почти два пъти по-голям от този на жените, които учат в областта на науките, технологиите, инженерството и математиката (НТИМ), както във висшето образование, така и в професионалното образование и обучение. Това оказва силно въздействие върху половата сегрегация на пазара на труда и ограничава потенциала за иновации на ЕС.

Недостиг на финансови и предприемачески умения: европейците не разполагат с необходимите финансови и предприемачески умения, за да инвестират повече и да стартират и развиват успешни стартиращи предприятия. Това значително ограничава потенциала на ЕС за иновации и растеж.

Световна конкуренция за таланти: ЕС е по-малко привлекателен за таланти граждани на трети държави в сравнение с други членове на ОИСР, като Канада, САЩ и Австралия¹². Освен това някои от най-големите таланти в ЕС намират по-добри възможности в чужбина за започване на дейност или за върхови постижения в академичните среди.

Остро изразени празноти на умения и риск от недостиг на работна ръка в сектори в процес на бърза трансформация и по време на кризи: Европа е изправена пред празноти на умения и потенциален недостиг в критични сектори в случай на бедствия и кризи. Няма достатъчно картографиране на нуждите от работна сила, обучение на нови сегменти на работната сила или достатъчен приток на квалифицирани работници.

1.2 Разлика в скоростта на трансформация

Системите за образование и обучение в Европа изостават от бързите технологични трансформации и променящите се умения, необходими за постигане на напредък в декарбонизацията на икономиката¹³ и за намаляване на зависимостите в стратегическите сектори.

Европа е изправена пред нарастващо предизвикателство да отговори на търсенето на квалифицирани таланти в областта на НТИМ, особено в стратегически сектори, като чистите и

⁹ Do Adults Have the Skills They Need to Thrive in a Changing World?, Survey of Adult Skills 2023, OECD (Дали възрастните притежават уменията, от които се нуждаят, за да просперират в един променящ се свят? Проучване на уменията на възрастните, 2023 г., ОИСР): https://www.oecd.org/en/publications/do-adults-have-the-skills-they-need-to-thrive-in-a-changing-world_b263dc5d-en.html.

¹⁰ Статистически данни за ученето за възрастни, Евростат: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Adult_learning_statistics.

¹¹ В доклада за състоянието на цифровото десетилетие за 2024 г. се изтъква, че само 55,6 % от населението на ЕС притежава поне основни цифрови умения (в сравнение с целта от 80 %) и с настоящите темпове броят на специалистите в областта на ИКТ ще достигне едва 12 милиона до 2030 г., което е доста под целта от 20 милиона души.

¹² Talent Attractiveness 2023, OECD (Привлекателност за таланти 2023 г., ОИСР): <https://www.oecd.org/en/data/tools/talent-attractiveness-2023.html>.

¹³ „Планът за действие на ЕС в областта на промишлеността за автомобилния сектор“ има за цел да се справи с предизвикателствата, свързани с иновациите и с водещата роля в бъдещите технологии, чистия преход и декарбонизацията, както и с уменията, необходими за тяхното постигане.

кръговите технологии, цифровите технологии, авиокосмическата промишленост и отбраната, а също така и в традиционните сектори, които все повече разчитат на цифрови инструменти, изискващи умения в областта на НТИМ. Въпреки че развиваме висококвалифицирани специалисти, техният брой не е достатъчен за запълване на празнотите. Почти четири от всеки пет МСП в ЕС изпитват затруднения при намирането на работници с необходимите умения — като стартиращите и разрастващите се предприятия са сериозно засегнати — особено в революционни технологии, като ИИ и квантовите изчислителни технологии. Този недостиг оказва въздействие върху всички сектори, включително транспорта, храните и енергетиката, като ограничава икономическия растеж и задушава иновациите.

Спадът в основните умения сред 15-годишните е тясно свързан с липсата на учители, специализирани по математика и точни науки, което подчертава спешната необходимост от привличане на учители и обучители, както и предоставянето им на по-добра подкрепа чрез непрекъснато професионално развитие в тези критични области. Освен така с развитието на потребностите и очакванията на по-младите поколения може да е необходима нова визия за образованието и професионалното развитие, за да се постигне съответствие с променящата се среда на труда и иновациите.

Също толкова важно е да се предоставят на хората — във всички краища на Европа и от всички поколения — уменията, необходими за справяне с неотложните обществени предизвикателства, например изменението на климата, натиска върху демократичните институции и заплахите за вътрешната ни сигурност, включително киберсигурността и хибридните заплахи, като същевременно се гарантира, че хората могат да се възползват от възможностите, предлагани от екологичния и цифровия преход.

И накрая, Европа трябва да използва по-добре съществуващите умения чрез подобряване на трансграничното признаване на квалификациите и признаване на компетентностите, придобити извън формалното образование. Много хора срещат трудности при признаването на уменията си, когато се местят в рамките на ЕС или пристигат от трети държави, което води до недостатъчно използване на талантите.

1.3 Разпокъсано управление и определяне на необходимите умения

Политиките в областта на уменията са тясно свързани с образованието, трудовата, икономическата и финансовата политика и социалното приобщаване. Тези области обаче често се управляват от различни министерства или отдели, както на национално, така и на регионално равнище, като всички те имат свои собствени приоритети.

Освен това множество заинтересовани страни се занимават с уменията от различни гледни точки по недостатъчно координиран начин: системите за образование и обучение, промишлеността, публичните служби по заетостта, социалните партньори, гражданското общество.

Тази разпокъсаност възпрепятства интелигентните инвестиции и не дава възможност за съответно определяне на необходимите умения.

Недостатъчната консолидация, липсата на предвидливост и на ефективно сътрудничество между различните агенции с експертен опит в областта на определяне на необходимите умения затруднява постигането в бъдеще на съответствие между търсенето и предлагането на умения, включително с цел улесняване на законната миграция.

Макар че усилията на държавите членки в областта на образованието и уменията се увеличиха, предизвикателствата са твърде големи и неотложни, за да бъдат преодолені самостоятелно от държавите членки. Действия на равнището на ЕС могат да ускорят трансформацията в областта на уменията и образованието, от която Европа се нуждае, за да се

справи с празнотите на умения, както и пропуските в бързината и при вземането на решения. От първостепенно значение е също така държавите кандидатки, както и потенциалните кандидатки да бъдат тясно асоциирани към реформите и съответните инициативи, изложени в Съюза на уменията, тъй като тези държави също са изправени пред сходни предизвикателства.

Това са трите причини, поради които Европа се нуждае от категорична промяна в амбициите и действията. Съюзът на уменията е амбициозна стратегия за осигуряване на образование и умения в ЕС, подкрепена от нов модел на сътрудничество за предлагане на смели решения, основани на ясен набор от цели (раздел 2), ключови действия (раздел 3), финансови средства (раздел 4) и по-ефективно управление (раздел 5).

2. Съюз на уменията: цели

Съюзът на уменията има за цел да гарантира, че **всички в Европа**, без значение къде се намират, **имат възможност да изградят солидни основи на уменията и да се ангажират с повишаване на квалификацията и преквалификация през целия живот** в съответствие с Европейския стълб на социалните права. Неговата цел е да подкрепя европейските системи за образование и обучение, за да се осигурят равни възможности за всички, включително за всички млади хора, независимо от техния произход и място на пребиваване, по отношение на достъпа до образование, ученето през целия живот, качествените работни места и справянето с преходите и кризите. По-крепките образователни основи и умения представляват също така опора на ценностите на ЕС, като демокрацията, правата на човека, солидарността, социалното приобщаване и многообразието, като помагат на хората да станат по-неподатливи на невярната информация и дезинформацията, радикализацията и въвличането в престъпления и им дават възможност да допринасят за по-екологична, по-справедлива и по-сплотена Европа.

Втората цел е да се подкрепят **предприятията, за да бъдат конкурентоспособни** и устойчиви, като се улеснят работодателите и особено МСП да намерят хора с уменията, от които се нуждаят, за да създават устойчив растеж и качествени работни места. Това е и призив към дружествата да инвестират в повишаване на квалификацията и преквалификация на своите работници от всички поколения, за да се адаптират към постоянно променящите се предизвикателства и възможности. Същевременно в него се признава, че дружествата — особено МСП и стартиращите/разрастващите се предприятия — се нуждаят от правилните стимули и подкрепа, за да направят тези инвестиции осъществими.

И накрая, Съюзът на уменията ще работи, за да **направи уменията и квалификациите — независимо от това къде са придобити в Европа — прозрачни, надеждни и признати** в рамките на единния пазар, което ще позволи на хората да упражняват правото си на свободно движение и ще даде възможност на работодателите да наемат на работа ефективно през границите. Той е също така призив към държавите членки да работят за бързо признаване на уменията и квалификациите, придобити извън ЕС.

3. Основни направления на Съюза на уменията

За да постигне посочените по-горе цели, Съюзът на уменията:

- **Ще изгражда умения за качествени работни места и живот** чрез солидна образователна основа с приобщаващ подход за учене през целия живот.
- **Ще предоставя повишаване на квалификацията и преквалификация** на гъвкава работна сила, която овладява цифровия и чистия преход, особено работниците с по-ниски и средни квалификации.
- **Ще дава възможност за циркулиране на уменията** със свободното движение на хора в целия ЕС, като така се отключи пълният потенциал на единния пазар.
- **Ще привлича, развива и задържа таланти.**

Съюзът на уменията ще се основава на действията, които вече са предприети в рамките на **европейското пространство за образование**¹⁴, **Европейската програма за умения**¹⁵ и **европейското научноизследователско пространство**. На тази база Комисията ще работи с участници в областта на образованието и обучението, заетостта и пазара на труда, социалните партньори и други заинтересовани страни, за да включи управлението на образованието и уменията в рамките на Съюза на уменията. Комисията напълно признава основната роля на държавите членки по този въпрос, както е установено в членове 165 и 166 от ДФЕС, и ще действа в рамките на своите правомощия при изпълнението на тези действия.

¹⁴ Резолюция относно стратегическа рамка за европейско сътрудничество в областта на образованието и обучението за периода 2021—2030 г. [ОВ С 497, 10.12.2021 г.](#)

¹⁵ Европейска програма за умения: https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/policies-and-activities/skills-and-qualifications/european-skills-agenda_en?prefLang=bg.

А. Изграждане на умения за живота чрез солидна образователна основа

Резкият спад при **основните умения** на нашите млади хора, включително цифровите умения, е бомба със закъснител в нашите образователни системи и за конкурентоспособността на Европа. В проучването PISA от 2022 г. се открояват тревожни тенденции: 30 % от 15-годишните в ЕС нямат минимални познания по математика, а около 25 % изпитват трудности с четенето и естествените науки¹⁶. Около 43 % от осмокласниците имат проблеми с основната цифрова грамотност, което потвърждава низходящата тенденция¹⁷.

При все че средно измерено ЕС е на път да постигне целта на равнището на ЕС за 2030 г. за намаляване на преждевременното напускане на училище до под 9 %, момчетата, младите хора с увреждания и учащите от мигрантски произход са изложени на по-висок риск от преждеременно напускане на училище. Освен това ЕС се отдалечава още повече от целта на равнището на ЕС за 2030 г. за дял на учениците със слаби резултати под 15 % в сравнение с отпреди 10 години. **Социално-икономическият произход** продължава да бъде силен фактор за прогнозиране на образователните резултати, като учащите в неравностойно положение са изложени на 6,1 пъти по-висок риск от сериозно изоставане по отношение на основните умения в сравнение с по-облагодетелстваните от тях връстници¹⁸. Съществуват **различия между половете** по отношение на четенето, като е по-вероятно момчетата да бъдат сред имащите най-високи резултати във всички държави от ЕС, а за момчетата да бъде по-типично лекото изоставане в естествените науки. Различия могат да се наблюдават и при **селските райони** в сравнение с градските райони, по-специално по отношение на четенето¹⁹ и цифровите умения²⁰. Делът на младите хора в селските райони с висше образование е ограничен в сравнение с градските райони²¹.

Това излага ЕС на риск от по-нататъшно изоставане в световната технологична надпревара, при която изкуственият интелект (ИИ), автоматизацията и нуждите от киберсигурност променят промишлените отрасли и обществата. В областта на отбранителните, авиокосмическите и термоядрените технологии задълбочените умения в областта на НТИМ са от съществено значение за намаляване на зависимостта от доставчици извън ЕС и за разработване на способности от следващото поколение. Между 2015 г. и 2022 г. обаче се наблюдава общо намаление (-7 %) на докторантите в областта на НТИМ, като броят им намалява в областта на природните науки, математиката и статистиката (-13,1 %), а при ИКТ — информационните и комуникационните технологии, (-25,5 %); и се увеличава само в областта на инженерството, производството и строителството (+ 9,4 %).

Освен това насърчаването на подходи в областта на НТИИМ, които интегрират науката, технологиите, инженерството, изкуствата и математиката чрез премахване на бариерите между дисциплините, подхранва творческото мислене. Този набор от умения е изключително търсен от работодателите²². Това също така улеснява цифровата и

¹⁶ [Двойното предизвикателство на равенството и отличното владение на основни умения в ЕС: Сравнителен анализ за ЕС на резултатите от PISA от 2022 г.](#)

¹⁷ [International Computer and Information Literacy Study \(ICILS\) in Europe, 2023](#) (Международно проучване на компютърната и информационната грамотност (ICILS) в Европа, 2023 г.).

¹⁸ [Обзор на образованието и обучението 2024](#)

¹⁹ За повече подробности относно училищното образование в селските райони вж. OECD (2021), 'Delivering quality education in rural communities' (ОИСР (2021), „Предоставяне на качествено образование в селските общности“).

²⁰ Дори и да има подобрение през последните години, остава разлика от 15 % (COM/2024/450 final).

²¹ Евростат (2022 г.).

²² World Economic Forum Future of Jobs 2023, (Световен икономически форум, доклад „Бъдещето на работните места“, 2023 г.): <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2023>.

финансовата грамотност, като предоставя на учащите необходимите умения, за да разберат как функционират цифровите и финансовите системи.

В същото време съществува спешна необходимост от преодоляване на **неравенството между половете**, тъй като жените продължават да бъдат по-слабо представени в много области на НТИМ, включително в инженерството и компютърните науки, докато мъжете са недостатъчно представени в сектори като здравеопазването, социалните грижи и учителската професия.

От решаващо значение е **учителската професия** да стане по-привлекателна и балансирана по отношение на половете, да се преодолее недостигът на учители, по-специално в областта на НТИМ, и да се задържат талантите, както и да се гарантира, че учителите са по-добре подготвени да се справят с незадоволителните резултати на учениците и технологичните промени. Например само 40 % от учителите са готови да използват цифрови технологии в преподаването. При все че 68 % от подрастващите вече използват ИИ, образователните системи не разполагат с необходимите рамки за ефективно интегриране на ИИ в ученето²³.

Изграждането на умения за живота, включително медийна, цифрова грамотност, критично мислене или основна киберсигурност, е от жизненоважно значение за цялостната **готовност** на Европа, изправена пред кризи, включително по отношение на демократичната устойчивост. В този контекст учащите се нуждаят както и от силни основни и задълбочени умения, по-специално в областта на НТИМ, но също така и от граждански знания и компетентности. Необходимо е в системите за образование и обучение да се подобри готовността за справяне с рисковете, за да се гарантира, че ЕС и неговите държави членки могат да продължат да функционират при всички обстоятелства, като осигуряват ключови обществени функции.

Неформалното и самостоятелното учене, работата с младежта, културните инициативи, участието в спортни дейности и доброволчеството също могат да предложат ценни възможности на хората да развиват знания, умения, нагласи и поведение, за да израстват и стават активни граждани.

Ключови предвидени резултати на европейско, национално, регионално и местно равнище

★ Изграждане на солидни основи в образованието и обучението

- Засилване на подкрепата за основни умения в областта на грамотността, математиката и науките, както и цифровите умения и гражданството чрез **план за действие относно основните умения**. Като въведе пилотно **схема за подкрепа на основните умения**, Комисията ще работи съвместно със заинтересованите държави членки по рамка от ефективни мерки за намеса, подкрепени с финансиране от ЕС, за децата и младите хора, които срещат трудности при придобиването на основни умения. С **Европейска награда за иновативни училища** ще бъдат отличавани училищата, които са изключително иновативни в промяната на учебните програми, за да се преподават на учениците умения в областта на НТИМ и гражданството, включително чрез сътрудничество с предприятията и местните органи. Комисията предлага да допълни съществуващата цел по отношение на основните умения, както следва: **до 2030 г.**
 - **делът на слабите резултати в областта на грамотността, математиката, науките и цифровите умения следва да бъде под 15 %, докато делът на най-силните резултати в областта на грамотността, математиката и науките следва да бъде най-малко 15 %;**

²³ [Vodafone Foundation 2025 \(AI In European Schools\)](#), фондация „Водафон“, 2025 г. (ИИ в европейските училища).

- Въз основа на преглед на плана за действие в областта на цифровото образование Комисията ще представи **пътна карта за бъдещето на цифровото образование и умения за 2030 г.** с цел насърчаване на равния достъп до цифрово образование за всички. Една солидна екосистема на ЕС в областта на цифровото образование ще дава подготовка за бъдещето и ще установи дългосрочни партньорства с базирани в ЕС образователни технологии (EdTech) и независимо разработени европейски решения. С инициатива за **ИИ в образованието и обучението** ще се създаде рамка за грамотност в областта на ИИ и ще се подкрепи интегрирането на ИИ в предоставянето на образование и обучение, като се вземе предвид необходимостта от онлайн безопасност и цифрово благосъстояние, противодейства се на дезинформацията и невярната информация и същевременно се насърчават иновациите в образованието. Рамката за цифрова компетентност ще бъде актуализирана до края на 2025 г., за да се вземат предвид нововъзникващите технологии, включително ИИ.
- Предоставяне на подкрепа чрез **стратегически план за образованието в областта на НТИМ** за обръщане на тенденцията на отслабване на резултатите при уменията в областта на НТИМ в училище и за привличане на повече учащи в учебните програми и кариерите, свързани с НТИМ. Привличане на повече момичета и жени в образованието в областта на НТИМ, включително образованието и професионалното развитие в областта на цифровите технологии, е основна цел на този план. Освен това Комисията предлага стратегическа цел за записване за образование в областта на НТИМ: **до 2030 г.**
 - **делът на учащите, записани в области на НТИМ в ПОО на ниво средно образование, следва да бъде най-малко 45 %²⁴, като делът на момичетата трябва да бъде най-малко 25 %²⁵;**
 - **делът на студентите, записани в области на НТИМ във висшето образование, следва да бъде най-малко 32 %²⁶, като най-малко 40 % от тях трябва да са жени²⁷;**
 - **делът на студентите, записани в докторантски програми в областта на ИКТ²⁸, следва да бъде не по-нисък от 5 %, като поне всеки трети студент трябва да е жена.**
- Повишаване на привлекателността на **учителската и академичната кариера** чрез:
 - **програма на ЕС за учителите и обучителите**, която помага на държавите членки да се справят с недостига на учители и същевременно подобрява условията на труд на учителите и перспективите за професионално развитие.
 - **европейска рамка за компетентност за академичния състав** във висшето образование, допълваща съществуващата Европейска рамка за компетентност за научни изследователи (ResearchComp). За да се възстанови престижа на педагогическите роли в академичните среди, е необходимо допълнително признание за иновативното преподаване, развитието на възможности за учене и обучение през

²⁴ Делът на учащите, записани в областта на НТИМ в първоначалното средно ПОО, е бил 36,2 % през 2022 г. (последни налични данни). Равнището на ЕС за 2030 г. трябва да се основава на средно годишно увеличение от около 1,1 процентни пункта.

²⁵ Делът на жените, записани в областта на НТИМ в първоначалното средно ПОО (от общия брой на записаните в областта на НТИМ), е бил 16,1 % през 2022 г. (последни налични данни). Равнището на ЕС за 2030 г. трябва да се основава на средно годишно увеличение от около 1,1 процентни пункта.

²⁶ Делът на студентите, записани в области на НТИМ във висшето образование, е бил 27,1 % през 2022 г. (последни налични данни). Равнището на ЕС за 2030 г. трябва да се основава на средно годишно увеличение от около 0,6 процентни пункта.

²⁷ Делът на жените, записани в области на НТИМ във висшето образование (от общия брой на записаните в областта на НТИМ), е бил 31,8 % през 2022 г. (последни налични данни). Равнището на ЕС за 2030 г. трябва да се основава на средно годишно увеличение от около 1 процентен пункт.

²⁸ Увеличение спрямо 3,7 % през 2022 г.

целия живот чрез микроквалификации, създаването на транснационални възможности за образование или изграждането на сътрудничество с работодателите²⁹.

★ **Разработване на привлекателна и иновативна система за професионално образование и обучение (ПОО)**

Повишаване на привлекателността, високите постижения и приобщаването на ПОО чрез европейска стратегия за ПОО. Стратегията ще се съсредоточи върху ролята на ПОО в подкрепата на конкурентоспособността и иновациите, икономическото, социалното и териториалното сближаване на ЕС, както и на приемствеността между поколенията посредством преодоляване на недостига на умения и несъответствията между търсените и предлаганите умения, повишаване на привлекателността, качеството и съответствието с нуждите на пазара на труда на ПОО и оказване на подкрепа на мобилността и интернационализацията. Стратегията също така ще третира свързаните с пола и други стереотипи при избора на обучение и ще се основава на ползите и резултатите от ПОО на пазара на труда, така че ПОО да не отстъпва по стойност като учебна пътека пред висшето образование, включително за жените.

★ **Създаване на приобщаваща и ориентирана към бъдещето система за висше образование**

- Представяне на инициатива за **увеличаване на достъпността на висшето образование** за по-широк кръг учащи и възрасти — за да се отговори на нарастващото търсене на завършили висше образование на пазара на труда — тенденция, която се очаква да се засили рязко с бъдещите работни места, и насърчаване на услуги за подкрепа на благосъстоянието на студентите, като им се предоставя целенасочена подкрепа за успеха им. Инициативата ще подпомага висшите учебни заведения и техния персонал да прилагат принципите, насоките и показателите за по-широк достъп и социално измерение на висшето образование, приети като част от процеса от Болоня през 2024 г.
- Насърчаване на **обучението по предприемачество** на всички равнища с повече специални модули — включително трансгранични — в университетите, в сътрудничество с тяхната иновативна екосистема. Това помага на студентите да изградят уменията и нагласите, необходими за стартиране на бизнес и създаване на работни места.

Ключови предвидени резултати

План за действие относно основните умения [първо тримесечие на 2025 г.]

Схема за подкрепа на основните умения (пилотен проект) [2026 г.]

Пътна карта за бъдещето на цифровото образование и умения за 2030 г. [четвърто тримесечие на 2025 г.]

Инициатива за ИИ в образованието [2026 г.]

Стратегически план за образованието в областта на НТИМ [първо тримесечие на 2025 г.]

Програма на ЕС за учителите и обучителите [2026 г.]

²⁹ [Препоръка на Съвета от 25 ноември 2024 г. относно привлекателни и устойчиви кариери във висшето образование.](#)

Европейска рамка за компетентност за академичния състав [2026 г.]
Европейска стратегия за професионалното образование и обучение (ПОО) [2026 г.]
Повишаване на достъпността на висшето образование [2027 г.]
Стратегия за справедливост между поколенията [първо тримесечие на 2026 г.]

Б. Повишаване на квалификацията и преквалификация, за да се гарантират ориентирани към бъдещето умения

Темпът и обхватът на текущите трансформации са безпрецедентни. Уменията винаги са били едно от конкурентните предимства на Европа. Осигуряването на точните инструменти за повишаване на квалификацията и преквалификация — по отговорен и ефективен начин — ще помогне на европейските предприятия и работодатели да бъдат конкурентоспособни, ще улесни прехода от едно работно място към друго и ще гарантира, че никой няма да бъде изоставен.

Повишаването на квалификацията и преквалификацията са споделена отговорност. Публичните органи на равнището на ЕС, на национално, регионално и местно равнище имат своята роля, но това важи и за предприятията, социалните партньори, доставчиците на образование и обучение, организациите на гражданското общество, местните общности и отделните лица.

Прогнозите за бъдещия пазар на труда засилват спешната необходимост от действия за гарантиране на уменията, от които се нуждае Европа. Комисията вече установи 42 професии, които изпитват недостиг в целия ЕС. Най-голям е недостигът в областта на строителството, транспорта, някои здравни професии, като например медицински сестри и лекари специалисти, както и в лицата, полагащи грижи³⁰. Вероятно той ще се увеличи с ИИ, роботиката, основаните на данни процеси и чистия преход, които трансформират различните отрасли³¹.

Участието в обучение за възрастни продължава да бъде недостатъчно, като едва 39,5 % от възрастните участват в обучение годишно³², което е далеч под водещата цел на ЕС от 60 % до 2030 г. Нискоквалифицираните възрастни, които се нуждаят най-много от обучение, участват още по-малко. Също така процентите на участие са по-ниски и в по-слабо развитите региони и в регионите в преход. Жените и уязвимите групи, като например хората с увреждания, срещат допълнителни пречки, които възпрепятстват участието им в обучение. В този контекст пътната карта за правата на жените ще насърчава равните възможности и достъп до повишаване на квалификацията и преквалификация.

Трябва да дадем повече възможности на по-възрастните граждани, които желаят да продължат да допринасят за пазара на труда. Освен това следва да се подкрепят инициативите на политиката, които са от взаимна полза за няколко поколения. Работните места, включващи няколко поколения, отговарят на различни нужди, инвестират в

³⁰ Предложение за Регламент на Европейския парламент и на Съвета за създаване на резерв на ЕС от таланти (COM(2023) 716 final).

³¹ Работната сила в областта на енергетиката ще трябва да се увеличи с 50 % до 2030 г., за да се внедрят технологии за енергия от възобновяеми източници, както и за мрежова и енергийна ефективност.

³² VET Data insights: what is happening with vocational education and training and adult learning in the European Union, Cedefop (Анализ на данните в областта на ПОО: какво се случва с професионалното образование и обучение и ученето за възрастни в Европейския съюз, Cedefop): <https://www.cedefop.europa.eu/en/data-insights/what-happening-vocational-education-and-training-and-adult-learning-european-union>.

двупосочен трансфер на знания и умения между младите и по-възрастните граждани и в крайна сметка са от полза за обществото като цяло.

Значителна част от повишаването на квалификацията представлява обучението на работното място, предоставяно от работодателите. През 2020 г. 67,4 % от дружествата са предлагали обучение, но участието варира значително в различните сектори, отрасли и държави. Публичните служби по заетостта не отговарят в достатъчна степен на нуждите от обучение на възрастните, за да бъдат те преквалифицирани за променящите се професии или сектори.

Една от основните пречки пред започването на обучение сред нискоквалифицираните възрастни е липсата на мотивация³³. Отрицателният опит от ученето в училище може да е оставило следи. Необходими са алтернативни подходи, ангажиращи по-широк набор от участници, за да се стимулират възрастните да участват в учебни дейности в надеждна или нова среда.

Социалният диалог на всички равнища — европейско, национално и местно — е от ключово значение за оформянето на развитието на умения чрез колективно договаряне, управлението на средства за обучение и развитие, услуги за ориентиране и съчетаване на работните места с уменията. Този диалог ще бъде допълнително насърчаван.

Ключови предвидени резултати от публичния сектор на равнището на ЕС, на национално или регионално равнище

★ **Повишаване на квалификацията и преквалификация на възрастните**

- **Продължаване на подкрепата за прилагането на индивидуални сметки за обучение (ИСО)³⁴**, за да се даде възможност на всички лица да повишават квалификацията си и да се преквалифицират, независимо от техния трудов статус. ИСО може да помогнат на засегнатите от различните преходи да придобият уменията, необходими за преминаването към нови професии. Много държави членки са въвели пилотно такива схеми, но през идните години ще е необходимо по-нататъшно разгръщане, оценка и консолидиране.
- **Разширяване на използването на микроудостоверенията** като гъвкави решения за учене в съответствие с европейския подход³⁵, за да се гарантира, че те са надеждни, разбираеми, издадени в цифров формат и сравними във всички сектори и държави. Това ще изисква активното ангажиране на всички видове доставчици на микроквалификации, по-специално частните доставчици на обучение, в допълнение към институциите за образование и обучение. Когато е уместно, микроквалификациите следва да бъдат свързани с националните и европейските квалификационни рамки. Насоки относно инструментите за осигуряване на качеството ще повишат доверието във и възприемането на микроквалификациите в процесите на набиране на персонал. Целта е също така да се увеличи броят на съвместните микроудостоверения, издадени от центровете за високи постижения в областта на професионалното образование, алиансите на европейски университети и академиите на ЕС за умения, както и да се увеличи използването им в бизнеса при набирането на персонал и професионалното развитие, като се постави акцент по-специално върху стратегическите сектори.
- **Подкрепа за дейности за партньорско обучение за държавите членки относно иновативни пространства за обучение в общността** с цел ангажиране и мотивиране на възрастни с ниски основни умения да повишат уменията си, като работят в среда, в

³³ Липсата на мотивация сред възрастните е повтарящ се проблем, установен от всички държави членки в течение на Европейската година на уменията.

³⁴ Препоръка на Съвета от 16 юни 2022 г. относно индивидуални сметки за обучение (2022/С 243/03).

³⁵ Препоръка на Съвета от 16 юни 2022 г. относно европейски подход към микроудостоверенията с цел стимулиране на ученето през целия живот и пригодността за заетост (2022/С 243/02).

която се чувстват по-удобно. Насърчаване на държавите членки да работят с публичните служби по заетостта и социалните служби, за да се помогне на възрастните да подобрят основните си умения и да ги активизират по целесъобразност. В този контекст могат да бъдат тествани междупоколенчески подходи.

- Разработване и **организиране на** пилотен проект за **Гаранция за умения**, за да бъде сигурно, че работниците в сектори, които са в процес на реструктуриране или са изложени на риск от безработица, имат възможност да продължат професионалния си път в други сектори и/или предприятия. Чрез насърчаване на тяхното повишаване на квалификацията и преквалификация в съответствие със съответните национални, регионални и/или секторни стратегии за преход, Гаранцията за умения ще подпомогне техните перспективи за заетост и сигурност на работните места.
- Извършване на оценка, като част от прегледа на Общия регламент за групово освобождаване³⁶, дали **правилата за държавна помощ, приложими за обучението**, трябва да бъдат актуализирани, за да се осигурят по-добри стимули за промишлеността, включително социалната икономика, както да се инвестира в повишаване на квалификацията и преквалификация на работниците с цел справедлив преход.

★ Умножаване на ефекта от публично-частни партньорства и насърчаване на сътрудничеството в стратегически сектори

- **Укрепване и рационализиране на Пакта за умения**, за да се подкрепят стратегическите сектори при извършването от тях повишаване на квалификацията и преквалификация, включително чрез широкомащабните партньорства в съответствие с компаса за конкурентоспособност, Пакта за чиста промишленост и бъдещата стратегия на Съюз за готовност. Укрепването на широкомащабните партньорства ще подпомогне разработването на специфични секторни решения³⁷. Укрепеният пакт ще действа за преодоляване на разпокъсаността на инициативите и ще подобри връзките между тях, като например академиите на ЕС за умения, Европейския алианс за професионална подготовка, центровете за високи постижения в областта на професионалното образование и обучение и алиансите на европейски университети. Ще бъдат направени подобрения в междусекторните синергии сред членовете на Пакта, споделянето на знания и ресурси по веригата за създаване на стойност (напр. анализ на необходимите уменията, професионални профили, учебни програми, модули за обучение). Членовете на пакта се ангажираха да повишат квалификацията на 25 милиона работници до 2030 г. Комисията призовава членовете на пакта да увеличат своите ангажименти, не по-малко от два пъти.
- **Преглед и прилагане на целеви академии на ЕС за умения**. Ще бъде направен преглед на съществуващите академии, включително академиите за промишленост с нулеви нетни емисии, за да се оценят факторите за успех. Като се стъпи на този анализ, ще бъдат реализирани целеви академии въз основа на най-успешните модели, за да се осигурят уменията, необходими на промишлеността за екологичния и цифровия преход и Пакта за чиста промишленост. Те следва да бъдат насочени към стратегически сектори, като отбраната, автомобилостроенето, кръговата икономика, вятърната енергия,

³⁶ Регламент (ЕС) № 651/2014 на Комисията от 17 юни 2014 г. за обявяване на някои категории помощи за съвместими с вътрешния пазар в приложение на членове 107 и 108 от Договора, изменена, консолидиран текст: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/ALL/?uri=CELEX:02014R0651-20230701>

³⁷ Широкомащабни партньорства съществуват в следните сектори: авиокосмическа и отбранителна промишленост, хранително-вкусова промишленост, строителство, секторите на културата и творчеството, цифрови, енергоемки отрасли, здравеопазване, електроника, мобилност — транспорт — автомобилна промишленост, икономика на близостта и социална икономика, енергия от възобновяеми източници, търговия на дребно, текстилна промишленост и екосистеми на туризма.

мрежите, храните, цифровите области като ИИ, квантовите технологии, виртуалните светове и полупроводниците. През юни 2025 г. Комисията ще даде ход на промишлено— академичната мрежа на Академията за умения в областта на киберсигурността и ще насърчава киберкампуси за умения в областта на киберсигурността в различни държави членки и региони. До 2028 г. Европейският институт за иновации и технологии (EIT), в сътрудничество с предприятия, ще предостави на 1 милион учащи уменията, необходими в стратегически сектори, като се обръща специално внимание на балансираното участие на половете.

- Пилотни действия, включително чрез „Еразъм+“, програмата „Цифрова Европа“ и EIT, за създаване на **транснационални партньорства между университетите и бизнеса** с цел обучение на хора за сектори със сериозни празноти на умения. Такива партньорства биха могли например да подкрепят специални съвместни програми или да разработват съвместно микроквалификации, както и да подкрепят предприемачеството и наставничеството за стартиращи и разрастващи се предприятия. В стратегията на ЕС за подкрепа на стартиращи и разрастващи се предприятия ще бъдат посочени допълнителни действия, за да се помогне на стартиращите и разрастващите се предприятия да задържат и привличат талантите, от които се нуждаят, за да стартират и растат в ЕС.
- Разширяване на **Европейския алианс за професионална подготовка**, за да се достигнат 700 ангажимента до 2030 г., включващи хора извън пазара на труда и чиракуване за възрастни с цел повишаване на квалификацията и преквалификация.

Ключови предвидени резултати

Пилотен проект за гаранция за умения на работниците [2025 г.]

Въвеждане на целеви академии на ЕС за умения след преглед на съществуващите [2026 г.]

Пилотни транснационални партньорства между университетите и бизнеса за сектори със сериозни празноти на умения [2026 г.]

В. Циркулиране и разпределяне на умения, за да се отключи пълният потенциал на единния пазар

Единният пазар предоставя уникална рамка за „циркулирането“ — свободно движение на хора с техните умения. ЕС разработи законодателство за свободното движение на регулирани професии, както и редица инструменти за прозрачност и пазара на труда, като например Европейската квалификационна рамка (ЕКР), Европас, ESCO³⁸, EURES³⁹. Освен това в рамките на процеса от Болоня беше разработена Европейска система за трансфер и натрупване на кредити за образование след завършено средно образование.

При все това продължават да съществуват пречки, които възпрепятстват безпроблемната преносимост и признаването на уменията и квалификациите на хората. Чрез улесняване на валидирането на уменията и признаването на квалификациите и чрез укрепване на транснационалното сътрудничество Съюзът на уменията ще подкрепя балансираната трансгранична мобилност и свободното движение на знания и умения. Това ще увеличи намирането на съответствие между набора от умения на хората и работните места, които те

³⁸ Европейска класификация на уменията, компетентностите, квалификациите и професиите.

³⁹ Европейски служби по заетостта.

заемат при преместване в ЕС, ще намали изтичането на мозъци и ще противодейства на тенденциите за обезлюдяване в регионите, изложени на риск от демографски спад.

Като работи заедно с държавите членки за европейска диплома за висше образование, призната от всички държави членки, Съюзът на уменията ще предложи образование и обучение с най-високо качество, обединявайки ресурси чрез транснационално и трансдисциплинарно сътрудничество, подкрепено от „Еразъм+“.

Ключови предвидени резултати на европейско, национално, регионално и местно равнище

★ Улесняване на преносимостта на уменията и квалификацията

- Разработване на **инициатива за преносимост на уменията**, за да се разкрият повече възможности за работниците и предприятията за пълно оползотворяване на потенциала на единния пазар. Първо, проучване на необходимостта от евентуално **законодателно предложение** за преодоляване на пречките пред мобилността на работниците, включително при нерегулираните професии. То би могло да се основава на съществуващите инструменти за прозрачност, които имат за цел да гарантират разбиране, съпоставимост, доверие, приемане на уменията и квалификацията във всички държави членки. То би могло също така да насърчава приемането на общи европейски формати за оперативно съвместими цифрови удостоверения, които да направят възможно разбирането и прозрачността на уменията и квалификацията. Второ, въз основа на доклада за прилагането на Директивата за професионалните квалификации Комисията ще обмисли действия за допълнително улесняване, разширяване и модернизиране на процесите на признаване на регулираните професии, по-специално чрез използване на потенциала на цифрови инструменти. Трето, това ще включва проучване дали да се предложат общи правила за опростени процедури за обработване на признаването и валидирането на квалификации и умения на граждани на трети държави.
- **Разработване на обща европейска рамка за автоматично признаване на учебните квалификации и периодите на учене в чужбина** в училищата, ПОО и висшето образование. Проучване на възможността за **присъединяване на ЕС към Конвенцията за признаване на квалификацията, отнасящи се до висшето образование в европейския регион („Лисабонската конвенция за признаване на квалификацията“)**⁴⁰. Целта ще бъде да се намали несигурността на мобилните учащи относно признаването на техните квалификации и учебни резултати, като се избегнат продължителните и непредвидими административни процедури. Тези инициативи създават равнопоставеност за всички учащи, независимо от техния сектор на образованието и обучението и тяхната държава на произход.

★ Ориентирани към бъдещето европейски квалификации

- **Улесняване на разработването на иновативни съвместни европейски учебни програми**, включително в дисциплини за **стратегически сектори** и ключови области на технологиите, като например ИИ, квантовите технологии, полупроводниците, данните или киберсигурността, евентуално чрез **европейска диплома за висше образование (знак за европейска диплома)**⁴¹ въз основа на общоприети критерии. Тази инициатива ще насърчи ориентираните към бъдещето умения и обединяването на

⁴⁰ [CETS 165— Лисабонска конвенция за признаване на квалификацията, отнасящи се до висшето образование в Европейския регион.](#)

⁴¹ [Съобщение на Комисията „Подробен план за европейска диплома за висше образование“.](#)

експертен опит и знания от висшите училища в целия ЕС отвъд това, което всяка отделна институция може да предложи.

- **Улесняване на мобилността на учащите и работещите** в ПОО чрез започване на работа за разработване на евентуална **европейска диплома/знак за европейска диплома за ПОО**. Тази диплома може да обхваща първоначалното ПОО в гимназиалния етап на средното образование и след средното образование. Подкрепен от „Еразъм+“, пилотен проект ще ангажира държавите членки и доставчиците на ПОО да тестват такава европейска диплома/знак за европейска диплома за ПОО през периода 2025—2026 г.

★ Задълбочено транснационално сътрудничество за осигуряване на ориентирани към бъдещето умения и компетентности

- Проучване на разработването на подходящ **европейски правен статут за алианси на висши училища**; и **инвестиционна пътека за алиансите на европейски университети**, за да се гарантират устойчиво сътрудничество и финансиране, да се обединят ресурсите и да се укрепят партньорствата с предприятията и отделите за научни изследвания в рамките на тяхната иновационна екосистема.
- Укрепване на транснационалното сътрудничество в рамките на **центровете за високи постижения в областта на професионалното образование и обучение** и принос към националните реформи в областта на ПОО чрез публично-частни партньорства. Продължаване на подкрепата за създаването на центрове за високи постижения в областта на професионалното образование през периода 2026—2029 г. въз основа на оценка.
- Пилотни **алианси на европейските училища** през 2026 г. за увеличаване на мобилността на учениците и учителите, трансграничното сътрудничество между училищата и училищните органи и иновациите. Алиансите ще служат като изпитвателна платформа за иновативни методи на преподаване, учебни програми и рамки за компетентности, особено за основни умения. Алиансите ще подкрепят участващите училища да станат учебни организации за ефективно преподаване на основни умения, включително в сътрудничество с местните органи.

★ Стимулиране на мобилността за всички учащи

- Укрепване на програмата „Еразъм+“, за да стане тя по-приобщаваща и достъпна за всички, със специален акцент върху учащите с по-малко възможности, включително в ПОО. По-широкият обхват ще създаде по-голяма възможност за развитие на уменията, с което ще даде по-решителен принос за изграждането на устойчива, конкурентоспособна и сплотена Европа.

Ключови предвидени резултати

Инициатива за преносимост на уменията [2026 г.]

Обща европейска рамка за автоматично признаване на учебните квалификации и периодите на учене в чужбина в училищата, ПОО и висшето образование [2027 г.]

Стартиране на иновативни съвместни европейски учебни програми с европейска диплома за висше образование/знак за диплома за висше образование [2026 г.]

Правен статут на алиансите на европейски университети [2027 г.]

Пилотно въвеждане на европейска диплома за ПОО [2025—2026 г.]

Пилотни алианси на европейски училища [2026 г.]

Г. Привличане и задържане на умения от трети държави, за да се преодолее недостигът на умения и да се развият елитни таланти в Европа

Очаква се населението на Европа в трудоспособна възраст да намалява с един милион възрастни всяка година до 2050 г. Необходими са усилия за насърчаване на участието на пазара на труда на възможно най-голям брой хора в трудоспособна възраст, премахване на продължаващите пречки и достигане до групи с по-малко възможности. Дори и тогава обаче понижаващата се демография означава, че населението на ЕС няма да бъде достатъчно за справяне с недостига на работна ръка и за оптимизиране на потенциала на ЕС за иновации. Постепенното интегриране на страните кандидатки в части от единния пазар ще засили конкурентоспособността на икономиката на ЕС в съвременната ожесточена световна конкуренция. Като част от стратегията Global Gateway стратегическата подкрепа за образованието и обучението в държавите партньори има трансформиращо въздействие и дава възможност да се стимулира устойчивостта, като същевременно допринася за повишаването на конкурентоспособността на европейските дружества, особено в държавите, в които се инвестира.

В допълнение към мерките за активизиране и повишаване на квалификацията на работната сила в ЕС, ЕС трябва да се превърне в глобален магнит за талантите, както за привличането им, така и за задържането им. За да запази и укрепи позицията си в областта на образованието, научните изследвания и иновациите, Европа трябва да повиши привлекателността си за елитни научни изследователи, специалисти в стратегически области, учени и студенти от целия свят, както и специалисти в стратегически области, като например свързаните със следващата вълна от най-авангардни технологии. Способността на ЕС да се конкурира в световен мащаб зависи не само от запазването на собствените таланти, но и от активното привличане на таланти от държави извън Европа. Като предлага образователна и научноизследователска инфраструктура на световно равнище, конкурентни перспективи за професионално развитие и благоприятна регулаторна и финансова среда, ЕС може да се превърне в предпочитана дестинация за най-бляскавите умове. Безвъзмездните средства за авангардни научни изследвания на Европейския съвет за научни изследвания могат да бъдат от основно значение за привличането и задържането в ЕС на научни изследователи от цял свят, които са от най-висока класа, като предоставят дългосрочно и гъвкаво финансиране за извършването на авангардни научни изследвания в Европа.

Редом с тази амбиция еднакво внимание ще бъде отделено на това да се гарантира достъпът до качествени работни места, както и осигуряването им, особено в секторите, в които работниците са изложени на по-висок риск от несправедливи, нездравословни и небезопасни условия на труд. Съответното прилагане на правилата за трудова мобилност, включително с подкрепата на Европейския орган по труда (ЕОТ), е от първостепенно значение за изграждането на добре функциониращ единен пазар, като това засяга всички работници, включително гражданите на трети държави, и особено в контекста на командироването на работници и в дългите и сложни вериги от подизпълнители.

Гражданите на трети държави, които пребивават законно в ЕС, следва да бъдат подкрепяни в тяхната интеграция и в това да могат да използват пълния потенциал на талантите си при добри условия на труд. Сътрудничеството с държавите партньори в областта на международната трудова мобилност и развитието на умения също следва да бъде засилено.

Съюзът на уменията ще гарантира, че Европа ще заеме челно място в привличането от цял свят на таланти за иновации и ще насърчава многообразието и приобщаването, като взема предвид необходимостта от оценка на последиците за сигурността за стратегически сектори, като например киберсигурността, авиокосмическата промишленост и отбраната.

Ключови предвидени резултати на европейско, национално, регионално и местно равнище

★ Рамка за привличане на таланти в Европа

- След като бъде приет от съзаконодателите, създаване на **резерва на ЕС от таланти** — **общоевропейска платформа, улесняваща наемането на международно равнище** на търсещи работа от трети държави, пребиваващи извън ЕС, и притежаващи уменията, необходими за работа в професии с недостиг на работна ръка в целия ЕС **на всички равнища на уменията**.
- Да бъде направена Европа привлекателна за **най-добрите научни изследователи по света**, като се предотвратява и противодейства на изтичането на мозъци от ЕС както за европейските, така и за международните изследователи посредством:
 - **предлагане на отлични условия за научен труд и заетост, както и перспективи за професионално развитие**, по-специално чрез съсредоточаване върху преодоляване на несигурността в ранните научноизследователски кариери, чрез действие „Мария Склодовска-Кюри“ **MSCA Choose Europe** (Избери Европа). През 2025 г. ще стартира пилотен проект. След края на проекта кандидатите ще могат да обвържат безвъзмездните средства по програма „Мария Склодовска-Кюри“ с конкурси, водещи до дългосрочни позиции в университети и научноизследователски институции.
 - Подкрепа за прилагането на **новата рамка за научноизследователски кариери**⁴² и на Европейската харта за научните изследователи, особено важна за задържането им в Европа и за привличането обратно на научната диаспора.
- Да бъдат направени европейските системи за образование и обучение **привлекателни за най-изявените студенти**.
 - Комисията предлага нова цел: **до 2030 г. годишният брой на учащите от държави извън ЕС, които идват да учат и да получат диплома за висше образование в ЕС, следва да бъде най-малко 350 000**⁴³.
 - Пилотно въвеждане на **виртуални образователни изложения**, по-конкретно относно НТИМ и други стратегически дисциплини, и организиране на физически дейности за популяризиране под надслов „Учете в Европа“ с цел привличането на студенти от водещи учебни институции в трети държави да учат в Европа в ключови дисциплини, стимулирани от стипендиите по „Еразмус Мундус“ и по програмата „Цифрова Европа“, както и **алиансите на европейски университети**.
- Улесняване на привличането и интеграцията на **квалифицирани граждани на трети държави**.
 - По-късно тази година Комисията ще представи **визова стратегия**, която ще включва мерки в **подкрепа на пристигането на елитни студенти, научни изследователи и обучени работници от трети държави**, например чрез по-добро прилагане на Директивата за студентите и научните изследователи⁴⁴ и Директивата за синята карта.

⁴² Предложение за препоръки на Съвета за програма за политиката за ЕНП за периода 2025—2027 г.

⁴³ Целта на равнището на ЕС за 2030 г. се отнася до броя на завършилите висше образование с входяща мобилност от държави извън ЕС. Това число беше 248 827 през 2022 г. (последни налични данни), което означава, че целта на равнището на ЕС за 2030 г. изисква увеличение с около 41 % до 2030 г. Линеината прогноза предполага число за 2030 г. от около 328 000, което означава, че целта на равнището на ЕС за 2030 г. изисква подобрение с около 7 % в сравнение с линеината прогресия.

⁴⁴ Директива (ЕС) 2016/801 на Европейския парламент и на Съвета от 11 май 2016 г. относно условията за влизане и пребиваване на граждани на трети държави с цел провеждане на научно изследване, следване, стаж, доброволческа дейност, програми за ученически обмен или образователни проекти и работа по програми „au pair“ (преработена).

Необходима е и по-силна подкрепа за държавите членки и техните консулства, за да се гарантира, че визите за дългосрочно пребиваване и разрешенията за пребиваване могат да бъдат издавани своевременно. Финансиране от ЕС ще улесни по-добрата координация между органите в областта на миграцията и образованието.

- Ключов фактор за привличането на таланти е създаването на подходящи условия в Европа за тяхната интеграция и подкрепа за семейния живот. По-късно тази година Комисията ще преразгледа **Плана за действие на ЕС относно интеграцията и приобщаването** и ще проучи начини за по-добра подкрепа на мерките за интеграция и събиране на семейството, по-специално за квалифицираните работници и изследователи.
- „Програмите за обучение за наемане“ са от решаващо значение за посрещане на нуждите от работна сила в Европа и допринасят за развитието на уменията на държавите партньори. Такива програми се разработват като част от **партньорствата в подкрепа на талантите** и следва да бъдат доразвити като част от **офисите на многофункционален правен портал**, създадени съвместно със заинтересованите държави членки, за да предоставят допълнителна подкрепа на работодателите при намирането на уменията, от които се нуждаят, по-специално в сектори от общ интерес, като строителството, грижите, ИКТ, транспорта, биоикономиката, туризма, селското стопанство или културата. Тези програми следва да се основават на публично-частно партньорство и да бъдат изгодни както за ЕС, така и за държавите партньори. Предстоящият нов пакт за Средиземноморието предлага специални възможности в това отношение.

Ключови предвидени резултати

Стартиране на ИТ платформата на резерва на ЕС от таланти

Пилотното действие „Мария Склодовска-Кюри“ — MSCA Choose Europe“ [четвърто тримесечие на 2025 г.]

Нова визова стратегия [четвърто тримесечие на 2025 г.]

Стартиране на офисите на многофункционален правен портал [2026 г.]

4. Инвестиране в образование и умения — мобилизиране на публични и частни инвестиции

Образованието и уменията не са разход, а са инвестиция с многократна възвръщаемост. Инвестицията в добре образовани население и работна сила не дава само възможност на хората да получат достъп до качествени работни места и да ги запазят. Това е и инвестиция в конкурентоспособността и готовността на ЕС, засилен икономически и приобщаващ растеж и устойчивост, социално и териториално сближаване и, в крайна сметка, укрепване на европейския социален модел и защитата на европейските ценности и демокрация.

С настоящия седемгодишен бюджет (2021—2027 г.) инвестициите в образование и умения се разпределят чрез програми, като Европейския социален фонд плюс (ЕСФ+), който подкрепя уменията с 42 милиарда евро, Механизма за възстановяване и устойчивост (67,7 милиарда евро както за инвестиции в човешки капитал, така и за инфраструктура), Европейския фонд за регионално развитие (8,7 милиарда евро), „Еразъм+“ (26,1 милиарда евро), Фонда за справедлив преход (2,3 милиарда евро) и InvestEU (мобилизиращ над 1 милиард евро). Важно е държавите членки да се възползват от междинния преглед на програмите на политиката на

сближаване за периода 2021—2027 г., за да увеличат инвестициите си в образованието и уменията в подкрепа на амбициозните реформи за изпълнение на Съюза на уменията.

Бъдещото финансиране от ЕС ще продължи да подкрепя инвестициите в образование и умения на равнището на ЕС. Като използваме най-добрите практики, пилотните проекти и извлечените поуки на равнището на ЕС, наред с подобрената координация с приоритетите на европейската политика, ще увеличим максимално добавената стойност на инвестициите в сектори, които са от решаващо значение за европейската конкурентоспособност.

Бюджетът на ЕС е само една част от картината. Като се има предвид мащабът на предизвикателството — и положителните резултати, изразяващи се в конкурентоспособност, просперитет и устойчивост, от решаващо значение е да се задействат финансиране и инициативи, надхвърлящи фондовете на ЕС, както от публичния, така и от частния сектор.

През 2022 г. разходите на сектор „Държавно управление“ за всички равнища на образованието бяха 4,7 % от БВП (средно за ЕС). 0,1 % от БВП бяха изразходвани за учене за възрастни.

Държавите членки и частният сектор трябва да инвестират повече в образование, обучение, повишаване на квалификацията и преквалификация.

Ключови предвидени резултати на европейско, национално, регионално и местно равнище, както и на равнището на частния сектор

- Пълноценно използване на възможностите в рамките на **InvestEU** и стартиране на нова съвместна платформа „**EU Invest in Talent**“ в сътрудничество с групата на Европейската инвестиционна банка, отворена за всички международни финансови институции и национални насърчителни банки, включваща съчетаване на финансиране от ЕС и отпускане на заеми от основните инвеститори за стимулиране на инвестиции на всички равнища на образованието в Европа, заедно с увеличаване на мащаба на финансирането и въздействието. В рамките на платформата **координиране на инициативите на частния сектор и стимулиране на инвестициите на частния сектор** в обучение, повишаване на квалификацията и преквалификация в ключови промишлени екосистеми чрез укрепване на Пакта за умения, академиите на ЕС за умения и чрез създаване на транснационални партньорства между университетите и бизнеса. Центровете за високи постижения в областта на професионалното образование и алиансите на европейски университети също са отлични инструменти за стимулиране на инвестициите на частния сектор в развитието на ориентирани към бъдещето умения.
- **Насърчаване на държавите членки да използват нововъведената възможност за разширен план за корекции** в преразгледаната рамка за икономическо управление, за да включат стимулиращи растежа реформи и инвестиции в реформи в областта на образованието, обучението, повишаването на квалификацията и преквалификацията, които допринасят за увеличаване на производителността и участието на пазара на труда.
- **Продължаване и засилване на работата по социалните инвестиции**, включително с Центъра за социални инвестиции⁴⁵, чрез насърчаване на взаимното обучение, както и техническа подкрепа за държавите членки за осъществяване на социални реформи и инвестиции в областта на пазара на труда и уменията и подобряване на капацитета за

⁴⁵ Вж. Заключение на Съвета относно ролята на пазара на труда, уменията и социалните политики за устойчивите икономики (11066/24) и Доброволните ръководни принципи за държавите — членки на ЕС, за оценка на икономическото въздействие на реформите и инвестициите в областта на пазара на труда, уменията и социалната политика (10779/24).

измерване на тяхната социална и икономическа възвръщаемост по отношение на производителността и фискалната устойчивост.

- **Проучване на най-добрите практики за по-нататъшно подпомагане на качествените работни места** и насърчаване на преквалификацията на работната сила чрез обществени поръчки.
- **Оценяване на качеството и значимостта на инвестициите в образование и обучение** с подкрепата на Учебната лаборатория за инвестиране в качествено образование и обучение⁴⁶.
- **Насърчаване на държавите членки да използват по подходящ начин възможностите за финансиране** на образованието и обучението, предлагани от ЕСФ+.

5. Управление

Постигането на целите на Съюза на уменията ще изисква по-високи амбиции, колективна отговорност и ангажимент, предвиждане, координирано насочване, инвестиции, както и ефективно изпълнение на реформите на множество равнища. За тази цел Съюзът на уменията ще се гради на силна структура и управление, при което изпълнява приоритета за развитие на силен човешки капитал като хоризонтален фактор в подкрепа на приоритетите на ЕС в областта на конкурентоспособността и готовността. Във връзка с това Съюзът на уменията ще бъде приведен в съответствие с **новия механизъм за управление** на конкурентоспособността, очертан в компаса за конкурентоспособността, който ще даде възможност за бързо и ефективно интегриране на въпросите, свързани с уменията, включително в конкретните сектори, определени като критични за европейската конкурентоспособност.

Управлението на Съюза на уменията, което трябва да бъде изцяло реализирано възможно най-скоро, ще се основава на силна, навременна и подходящо съгласувана и координирана платформа за определяне на необходимите умения и образование — **Европейската обсерватория за определяне на необходимите умения**. С цел опростяването и консолидирането на информиран и гъвкав процес на изготвяне на политики в тази област Съюзът на уменията ще се основава на тясно сътрудничество между всички съответни заинтересовани страни, по-специално социалните партньори, частния сектор и институциите за образование и обучение, чрез **Европейски съвет на високо равнище по въпросите на уменията**.

Тъй като човешкият капитал, образованието и уменията имат фундаментално значение за гарантирането на европейската конкурентоспособност, Комисията възнамерява да въведе **нова препоръка на ЕС-27 относно образованието и уменията** в цикъла на европейския семестър. Препоръката ще се основава на приноса на Обсерваторията и на Съвета на високо равнище, за да насочва държавите членки и всички съответни участници в областта на човешкия капитал, образованието и уменията и да допринесе да се гарантира, че реформите и инвестициите — както публични, така и частни — отговарят на най-належащите нужди по стратегически и ефективен начин.

Основните елементи на управлението на Съюза на уменията са изложени по-долу.

- ★ **Предоставяне на необходимите данни за добре аргументирана политика: Европейска обсерватория за определяне на необходимите умения**

⁴⁶ [The Learning Lab on Investing in Quality Education and Training](#) (Учебната лаборатория за инвестиране в качествено образование и обучение).

Навременното и точно определяне на необходимите умения е от решаващо значение за осигуряването на аргументирани действия в областта на политиката и на ефективно финансиране. Чрез новосъздадена Европейска обсерватория за определяне на необходимите умения Комисията ще предоставя стратегически данни и прогнози относно запасите от умения (настоящи и бъдещи), използването и нуждите в конкретни сектори и региони и ефективността на системите за образование и обучение. Това своевременно докладване на данни ще даде възможност за ранни предупреждения за недостиг на умения в критични или стратегически сектори за ЕС.

Комисията⁴³ предприема стъпки за подобряване на определянето на необходимите умения и събирането на данни за уменията в тясно сътрудничество с Евростат и със съответните обсерватории и агенции на ЕС⁴⁷ (Eurofound, Европейския орган по труда и Cedefop), които събират обилни данни, включително годишния доклад за недостига и излишъка на работна ръка и инструмента за онлайн анализ на свободните работни места, който изготвя аналитични данни и прогнозиране на уменията почти в реално време. Други подходящи източници на данни включват секторните данни за необходимите умения, събирани чрез алиансите за умения по Пакта за умения и подробния план за уменията, европейската система за проследяване на дипломираните лица, Обзора на образованието и обучението, Обсерваторията на европейския сектор на висшето образование, Обсерваторията за кариерите в областта на научните изследвания и иновациите (ReICO), Европейското пространство на данни за уменията и мрежата „Евридика“.

Европейската обсерватория за определяне на необходимите умения ще даде възможност за централизиране на всички тези подробни, предоставяни в реално време и съпоставими данни в едно гише, като предоставя необходимата информация на Съвета на високо равнище по въпросите на уменията и подхранва работата на европейския семестьър.

★ Движеща сила на промяната — Европейски съвет на високо равнище по въпросите на уменията

Въз основа на констатациите на Европейската обсерватория за определяне на необходимите умения и в подкрепа на работата на политическо равнище Комисията ще създаде *ad hoc* **Европейски съвет на високо равнище по въпросите на уменията**. Този съвет, председателстван от Европейската комисия, ще обедини основните заинтересовани страни, включително бизнес лидери, доставчици на образование и обучение и социални партньори, ще предоставя на създателите на политики в ЕС всеобхватна, междусекторна информация и насоки относно уменията, като гарантира координирана визия и очертава смелите действия, необходими за укрепване на човешкия ни капитал.

Съветът ще подкрепя работата на Комисията по препоръка на ЕС-27 относно човешкия капитал и специфичните за всяка държава препоръки. Когато е уместно, той ще взема предвид препоръките на Съвета за цифровото десетилетие относно цифровите основни умения, както и на други съответни органи. Като обединява основните заинтересовани страни, Съветът ще улеснява бързите действия на място, като същевременно опростява и намалява времето за обсъждане и консултации с различните органи и институции както на равнището на ЕС, така и на национално равнище. Съветът ще разполага с динамична и гъвкава структура, която ще бъде в състояние да реагира бързо на променящата се ситуация в областта на секторните умения в ЕС и ще свиква съответните заинтересовани страни в зависимост от различните неотложни въпроси, които да бъдат обсъдени.

⁴⁷ В момента се изгражда хранилище на данни, в което да се обединят всички данни от агенциите, като това се координира от Eurofound. Хранилището е в пилотна фаза и понастоящем работата е съсредоточена върху обединяването на данните за уменията.

★ Към специална препоръка на ЕС от 27 г. относно човешкия капитал: образованието и уменията в рамките на европейския семестър

Уменията са ключови фактори за постигането на устойчива конкурентоспособност. Поради това Съюзът на уменията ще се основава на механизма за управление на конкурентоспособността, който ще включва инструмента за координация на конкурентоспособността и рационализирания европейски семестър.

Въвеждането на рамката за социална конвергенция в рамките на европейския семестър⁴⁸ през 2024 г. повиши вниманието спрямо социалните дисбаланси и рисковете за възходящата социална конвергенция. Към рамката за социална конвергенция могат да бъдат добавени допълнителни индивидуализирани анализи и съвети относно политиката в областта на човешкия капитал на държавите членки, за да се подобрят и актуализират пълноценно мониторингът и анализът на резултатите в областта на заетостта, социалната сфера и образованието и уменията. Комисията възнамерява да въведе хоризонтална препоръка на ЕС-27 относно човешкия капитал, отправена към всички държави членки и стъпила на констатациите на Европейската обсерватория за определяне на необходимите умения и анализа на Европейската комисия, подкрепен от Европейския съвет на високо равнище по въпросите на уменията.

В препоръката на ЕС-27 следва да се обърне специално внимание на структурните въпроси, свързани с образованието и уменията, както и на връзката им с бързо развиващия се пазар на труда и конкурентоспособността. Нейната цел е да допринесе за определянето на дневния ред по въпроси, свързани с човешкия капитал за ЕС като цяло, както и да даде принос за съответните дебати по политиките в Съвета и да послужи като основа за тристранната социална среща на високо равнище. Това следва да допълва другите елементи на европейския семестър, включително по-специално съвместния доклад за заетостта, насоките за заетостта, и ще намери израз в докладите по държави и в специфичните за всяка държава препоръки.

На институционално равнище Комисията ще направлява по-тясно сътрудничество и връзки, за да гарантира съгласуваност между различните елементи на европейския семестър и да насърчава по-тясното сътрудничество между съответните състави на Съвета, по-специално министерствата на образованието, заетостта и икономиката, с цел справяне с предизвикателството, свързано с човешкия капитал по отношение на уменията, на равнището на ЕС и на национално равнище, чрез подход, обхващащ всички равнища на управлението.

На равнището на изпълнение на политиките опростената структура за управление на европейското пространство за образование би могла да бъде тясно интегрирана в управлението на Съюза на умения, като се надгражда ефективното сътрудничество между различните органи, така че да се постигне системната промяна, необходима за по-голямо въздействие. Стабилните и гъвкави структури за управление ще засилят подкрепата за държавите членки при изпълнението на основани на факти реформи. През първата половина на 2025 г. Комисията ще публикува доклад за оценка на европейското пространство за образование, който ще послужи за основа на прегледа от Съвета.

⁴⁸ Регламент (ЕС) 2024/1263 на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2024 г. за ефективна координация на икономическите политики и за многостранно бюджетно наблюдение и за отмяна на Регламент (ЕО) № 1466/97 на Съвета.

6. Заключение — следващи стъпки

В съобщението „Компас за конкурентоспособността на ЕС“ се подчертава, че основата на конкурентоспособността на Европа и готовността за бъдещето са нейните граждани, като уменията са благоприятстващо условие. Съюзът на уменията предлага нов подход, съчетаващ политики в областта на образованието, обучението и заетостта, обединени около обща визия за конкурентоспособността. В него се очертават четири направления на действие в областта на уменията, които ще стимулират иновациите, декарбонизацията, готовността, демокрацията и социалната справедливост.

Съюзът на уменията ще представлява рамка за работата на Комисията през целия настоящ мандат. Предстоящото предизвикателство е огромно и може да бъде преодоляно само ако всички участници поемат колективна отговорност и умножат усилията си с подход, обхващащ всички управленски равнища, по отношение както на предлагането, така и на търсенето на умения (включително развитие на умения, признаване, връзките с условията на труд, демографията, фирмените практики), като това се отнася и до държавите членки, социалните партньори, бизнес общността, университетите и училищата.

Единственият начин за постигане на напредък, както е ясно установено от Съюза на уменията, е пълният ангажимент, основан на стабилен механизъм за изпълнение и на управление, базирано, от своя страна, на съгласуван и опростен механизъм за управление на конкурентоспособността, който да служи за оформянето на решенията за инвестиции и реформи на равнището на ЕС и на национално равнище, като включва инструмента за координация на конкурентоспособността и рационализирания семестър, подкрепян от фондове на ЕС и национални фондове със засилена роля на публично-частните партньорства. Това ще се основава на силен механизъм за изпълнение и управление чрез европейския семестър, подкрепян от фондове на ЕС и национални фондове, със засилена роля на публичните и частните партньорства. Комисията приканва Европейския парламент, Европейския съвет, Съвета и социалните партньори да подкрепят Съюза на уменията и да допринесат активно за изпълнението на съдържанието в него инициативи.